

Kulturni

LISTI

O B Č I N E Š O Š T A N J

ISSN 1581-8373

9 770158 183733

LETO XXIV
ŠT. 6
2. JULIJ 2020

Iz galerije

Tukaj, kjer sem

»Tukaj, kjer sem« je fotografska razstava avtorice Tajde Lekše, ki je na ogled v Mestni galeriji Šoštanj od 18. junija dalje. Naslov govorno izpričuje zavedanje trenutka, zavedanje okolja, predvsem narave in zavedanja samega sebe. Tajda Lekše je uveljavljena televizijska voditeljica, scenaristka in jezikoslovka. V maju leta 2015 je na ljubljanskem gradu uprizorila odmeven ciklus večerov z naslovom »Barve ljubezni«, v katerem je predstavila pet evropskih pesnikov v izvorniku, lastnem prevodu in interpretaciji. Njeni fotografski zapisi so poetična potovanja, ki nas nagovarjajo k občutenju notranjega enovitega sveta.

Lekšetova je rojena v Slovenj Gradcu, otroštvo je preživljala v Šoštanju, živi in ustvarja v Ljubljani. Do sedaj je imela sedem samostojnih razstav, vsako z drugačno motiviko. V Šoštanju se predstavlja s ciklom fotografij, v katerem obravnava predvsem občutje nezavednega, prikritega in neizrečenega. Izbrani detajli so nastali v okolici doma, v ljubljanskem botaničnem vrtu, v Tivoliju ...

Razstavi na pot je Tatjana Pregl Kobe med drugim napisala:

Z likovno občutljivostjo za iskanje zanjo pomembnih zunanjih motivov avtorica že vnaprej zazna njihovo estetsko vrednost. V naravi ne išče dramatičnih prizorov, temveč umirjeno izpovedne, nenavadne podobe, ki jo s svojo izjemnostjo očarajo. Včasih fotografira prizore pokrajini, cvetja, dreves ali pajkove mreže, motive, ki so vseskozi pred nami, a jih običajno spregledamo. Ponuja vpogled v intimnost svojega ustvarjalnega in miselnega sveta. Njene fotografije v primerjavi s prejšnjimi cikli so minimalistične, izrazito hipne, skoraj trepetljive in v prostoru podobe lebdeče, saj so omejene na kratko trajanje trenutka. Ta nedorečenost daje njenim delom neko skrivnostnost in omogoča bolj svobodno in prosto pot gledalčevemu pogledu in misli, kot do popolnosti izpeljana realistična fotografija.

V umetnostni zgodovini skoraj ni motiva, ki bi bil tolikokrat upodobljen in interpretiran kot cvetje, saj je popolnost in lepota vsakega cveta tudi vir življenja. Cvetovi so nosilci najrazličnejših pomenov in simbolov. V pogledu na njihovo podobo se zaznava gledalca skoraj vselej osredotoča na asociativna sporočila. Povezava z ženskami je skoraj samoumevna, saj si s cveti delijo dve ključni funkciji – predstavljajo ljubezen, lepoto, mladost in nudijo estetski užitek (...)

Svoj pogled na krajinsko motiviko je Lekšetova likovno uresničila (tudi) z motivom gozda. Za svoje podobe je med drugim izbirala bližnje poglede na gosto združbo dreves in se osredotočala na zožene izseke. Pri tem so se ji izostrile asociativne nadrobnosti drevesnih debel in prepletenih korenin, s čimer je razkrila igro slikovitih struktur. Njen gozd je kot soba, zaščiten kot katedrala, svetloba pada od zgoraj navzdol (...)

Znotraj osnovnih motivov (cvetje, gozd, osama ...) išče Tajda Lekše neštete možnosti za svojo iskreno in pristno likovno govorico, ki temelji na barvi, svetlobi in svojevrstni, s tišino nagovarjajoči kompozicijski gradnji ...

Na odprtju je sodelovala tolkalna skupina šoštanjske glasbene šole, Janez Matevž Atelšek, Jan Rošer, Izak Pečnik in Mark Urbanc Glinšek, pod vodstvom Davorja Plambergerja. Dogodek je bil poseben z več vidikov. Bil je prvi po sprostitvi ukrepov Covid 19, bil je na pragu vstopa v poletje in bil je prvi, ki je bil izveden na prenovljenem trgu. Odprtje je bilo izjemno dobro

Foto Dušan Dobnik

Foto Dušan Dobnik

MILOJKA B. KOMPREJ

obiskano, razstava sama pa potrjuje besede, zapisane na vabilu: *V svojih verzih neznani japonski zen budistični menih iz 18. stoletja pravi, da stoji ob reki ter gleda vanjo in vidi valove na njej in peno, ki se pojavi in izgine na njih. In končuje: sedaj vem, kaj je moje življenje. Podobno občutek tišine in krhkosti bivanja ponuja tudi pričujoča razstava Tajde Lekše »Tukaj, kjer sem«.*

Razstava bo na ogled do 18. julija 2020.

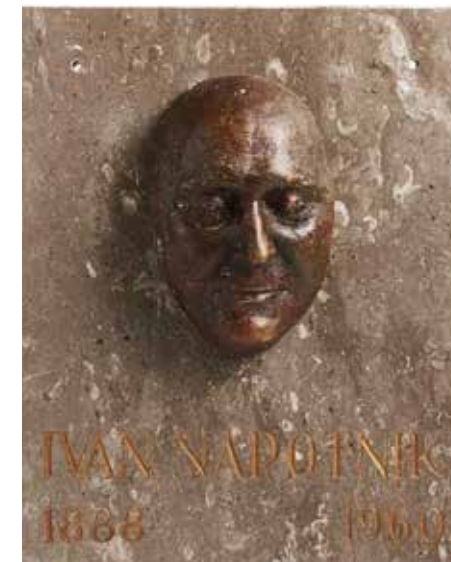
Vila Mayer

Šestdesetletnica smrti kiparja Napotnika in nesmrtnost njegovih umetnin

Dne 19. junija mineva šestdeset let, odkar je preminil eden pomembnejših slovenskih kiparjev prve polovice 20. stoletja Ivan Napotnik, mojster ustvarjanja v lesu, šoštanjski rojak. Znanih je več kot štiristo njegovih umetnin. Večina jih je v zasebni lasti, nekaj v slovenskih javnih institucijah, skoraj petina Napotnikovega evidentiranega opusa pa je od leta 2010 na ogled v šoštanjski Vili Mayer kot stalna zbirka v lasti Občine Šoštanj.

Rojen 12. decembra 1888 v vasi Zavodnje nad Šoštanjem je Napotnik odraščal na Zdovčevi domačiji. Kot otroka ga je za rezbarjenje in gnetenje glin navdušil potujoči rezbar Štefan Jager iz Kalobja, ki je na domačiji udeležil zaobljubo Napotnikovega ponesrečenega očeta in ustvaril devet svetniških kipov za domačo kapelo. Napotnik je kasneje smelo izjavil, da je bil rezbar nadarjen človek, in »če bi Jager ne bilo, bi tudi mene ne bilo«.

Napotnik je obiskoval ljubljansko umetnoobratno šolo (iz tega obdobja je ohranjen »šolski« kip Putto v stalni zbirki v Šoštanju). V letih od 1906 do 1908 se je na Dunaju izpopolnjeval

Napotnikova posmrtna maska. Odlitek v bronu je pritrjen na kamnito ploščo, ki je visela na reprezentančnem mestu Napotnikove galerije na šoštanjski II. osnovni šoli. Danes je v depoju občinske stavbe.

Pogreb, 1923, bron. Iz stalne zbirke v Vili Mayer.

v kiparski delavnici Franza Zeleznyja, kjer je ozavestil prirojeno nagnjenje do lesene plastike, ki se ji je kasneje kot zrel umetnik popolnoma posvetil.

Leta 1908 je bil po uspešno opravljenih sprejemnih izpitih sprejet na Akademijo upodablajočih umetnosti na Dunaju, kjer je leta 1915 končal še specialko pri prof. Edmundu Hellmerju. Med študijem je Napotnik razstavljal na Dunaju, v Gradcu, Münchnu in Ljubljani. Večkrat je delal v ateljeju znanega madžarskega kiparja Janosa Horvaya. Leta 1916 je bil vpoklican v vojsko in na južnotirolskem bojišču hudo ranjen, nakar se je zdravil v praški bolnišnici. Še pred koncem prve svetovne vojne se je vrnil v Zavodnje, kjer je kiparil in kmetoval.

»Napotnik si je les prisvojil do tako mojstrske mere, kakor noben slovenski kipar!« je leta 1979 zapisal umetnostni zgodovinar in Napotnikov poznavalec prof. Stane Mikuž. Ustvarjal je pretežno iz domačih vrst lesa, ki so mu bile v izobilju na razpolago: hruška, češplja, oreh, hrast, lipa, vrba, pušpan, breza itd. Še posebej mojstrsko je Napotnik uporabljal naravno dvobarvni nagnoj; z jedrovino čokoladne barve in svetlo beljavo oboda, s čimer je povečal slikovitost kipa in poudaril njegovo kompozicijo.

Upodobil je plesalke, pevke, matere z otroki, debelušne in hudomušne dečke in deklice. Naredil je vrsto ženskih in moških aktov, figur z mitološko vsebino ter portrete prijateljev, znancev in javnih osebnosti.

Napotnik je sodeloval na več pomembnih razstavah doma in v tujini. Postal je član Umetnostne komisije Narodne galerije v Ljubljani, leta 1959 pa je imel v njej veliko pregledno razstavo.

Leta 2006 sta Narodna galerija v Ljubljani in Galerija Velenje pripravili razstavo z naslovom Ivan Napotnik: iz javnih in zasebnih zbirk, ki je bila odprta na dveh lokacijah. Razstavo je spremljala izdaja kataloga Napotnikovih del.

Med pomembnejše samostojne predstavitve

ŠPELA POLES

sodi Napotnikova razstava na Akademiji upodablajočih umetnosti na Dunaju ob kiparjevi 120-letnici rojstva in med predsedovanjem Slovenije EU (2008).

Leta 2018 smo v Šoštanju v okviru Napotnikovega leta obeležili 130-letnico kiparjevega rojstva, ko smo mdr. izdali publikacijo Kipar Napotnik, izpostavljeni pogledi, ki predstavlja Napotnikovo življenje, delo in umetne z drugačnega zornega kota kot doslej.

Sramežljivka II, hruškov les. Iz stalne zbirke v Vili Mayer. Odlitek v bronu krasi kiparjev grob v Podkrajju.

Starine iz Šaleške doline

»Pridite, če le mogoče v narodni noši!«

V nepreštevni zbirki tiskovin zbiratelja Zvone A. Čebula je izjemno redek letak s povabilom na kmečki ples v Šoštanju leta 1912. Letak na tršem papirju je dimenzij 7,4 x 4,5 cm, robovi in vogali so dekorativno zaobljeno nazobčani. Izdelan je v reliefnem tisku (samo ilustracija), kar je vidno na zadnji strani tiskovine, ki je bila prvenstveno prazna (naknadno so ročno pripisana kratka posvetila in odtisnjen zbirateljov žig).

Na sprednji zgornji tretjini letaka je v svetlomodri barvi natisnjeno besedilo povabila na ples. Pod besedilom je večbarvna risba plesnega para v kmečki noši. Levo spodaj ob viticah je domnevno podpis avtorja ilustracije. Na spodnjem desnem vogalu je v majhnem okvirju natisnjen dvovrstični napis: »ZMATLÍK A PALIČKA V PRAZE.« (Zmatlík in Palička je bila založba, knjigarna in tiskarna v Pragi). Letak je dobro ohranjen, vidni so le dva manjša, temnejša madeža in pregib spodnjega levega vogala.

Letak vabi na kmečki ples »pri Rajšterju v Šoštanju«. Narodnozavedni podjetnež in šoštanjski župan Fran Rajšter (1852–1922), ki je bil kmečkega rodu, je bil graditelj in lastnik ene od najmarkantnejših stavb v Šoštanju, ki se je sprva imenovala Hotel Avstrija (napis na pročelju palače z vmesnim vstavkom »Fran Rajšter«), kasneje Hotel Jugoslavija, danes ji rečemo Kajuhov dom; v tej stavbi se je imel zgoditi kmečki ples. V hotelu pri Rajšterju so imeli svoj sedež Šaleška čitalnica, sokoli, podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda idr. V dvorani hotela in na dvorišču ob njem so se vrstili dogodki: gledališke igre, koncerti, plesi, telovadni nastopi, veselice, zborovanja, banketi, čajanke. Udeleževali so se jih »šoštanjski Slovenci«, z dobrimi povezavami vlakov in v znak solidarnosti ter podpore pa so množično prihajali na prireditve v Šoštanj tudi iz drugih krajev.

Vabilo na kmečki ples leta 1912 brez dvoma kontekstualno umestimo med narodnobuditeljske akcije, ki so bile konec 19. in v začetku 20. stoletja vseslovensko intenzivno prisotne za krepitev slovenske narodne zavesti. Šoštanj, ki je leta 1911 postal mesto, so v tem času preplavljala ostra narodnostna nasprotja med Slovenci in Nemci oz. nemčurji, ki so črpali vpliv iz gospodarske moči nemške veje Vošnjakov, ki so upravljali znano šoštanjsko tovarno usnja.

Takratne razmere je jedrnat povzel Jože Hudales v članku Šoštanjska kronika, objavljenem v 2. zvezku Šaleških razgledov (1989, str. 197, 198): »Leta 1908 je slovensko narodno gibanje v Šoštanju doživelo hud poraz. Še leta 1900 se je v Šoštanju le 16 % prebivalcev štelo med nemško

ŠPELA POLES

Vabilo na kmečki ples v Šoštanju leta 1912. Izvirnik hrani Zvone A. Čebul.

30letnica Šaleške Čitalnice v Šoštanju. Kakor smo že poročali, obhaja Šaleška čitalnica v Šoštanju dne 14. julija slavnost 30letnice. Ob polu 11. uri dopoldne bo v dvorani pri Rajšterju delegacijsko zborovanje, popoldne pa na vrtu in v vseh prostorih Rajšterjevega hotela velika narodna veselica, nastop Sokolov in Sokolic, zvečer slavnostna predstava, alegorija, ples itd. Podrobni program se pravočasno raznani po časopisih in lepkih. Že sedaj opazujemo in prosimo sl. društva v bližini in drugod, naj ostane ta dan rezerviran edino nam Šoštanjčanom ter nas naj posetijo kolikor mogoče korporativno, kjer pa to ni mogoče, vsaj po zastopnikih. Kdor se ve, kaj se pravi iskreno narodno delovati v tako nemčurjem gnezdu, kakor je Šoštanj, bo tudi cenil naše delo! Čeravno nas je le peščica, čeravno nas hočejo potisniti k tlom, vendar se držimo korajžno na površju, ker: streti nas more, potreti nikdar ostudnega nemškega boja vihar! Kdor tedaj čuti narodno, komur iz za napredek in razširjanje narodne ideje, bi prihitel 14. julija v Šoštanj ter jih pripeljal še več s seboj. Bratje Sokoli! Tukajšnji posili - Nemci se vas že bojijo; pišejo po nemških časnikih o »Rotheneneinfall« v nemško mesto Šoštanj (!), s tem trpi baje zelo nemški značaj mesta, apelirali so na mestni urad, da nam veselico prepove itd. Bratje! Dolžnost vsakega poedinca je, da dela na to, da bodo Sokoli nad vse častno zastopani pri tej velepomembni slavnosti, saj vrši vsak s tem najlepšo svojo narodno dolžnost, ker po tem skupnem nastopu se našemu mlademu Sokolu vrne zopet ogenj v oči in pogum v srca! Mi se ne strašimo niti truda, niti finančijelnih žrtev za prireditve velike slavnosti, zato pričakujemo, da najde ta trud odmev v srcu vsakega narodnjaka, da se tudi ta ne straši niti truda niti slabega vremena, ampak dne 14. julija gotovo prihiti v našo sredo, da se z nad vse častno udeležbo gostov in društev od blizu in daleč potrdi med nami iskrena skupna vez narodnosti! Društva naj nam v kratkem prijavijo svoje delegate! Šoštanjčani smo se odzivali vabilom društev po celem slovenskem Štajerju in to z velikimi žrtvami, pričakujemo, da nam društva našo iskrenost in požrtvovalnost vrnejo na dan 14. julija v dvojni meri! Na zdar!

Ena od številnih časopišnih objav, ki so vabile v Šoštanj na praznovanje 30-letnice Šaleške čitalnice v Šoštanju leta 1912.

govoreče. Pri štetju v letu 1910 pa je bilo teh že 874 ali več kot 69 %. Vzrok za tako močan porast nemštva v Šoštanju lahko pripišemo polomu slovenske usnjarne Ivana Vošnjaka in šoštanjske posojilnice leta 1908. Zelo ognjevito in ostro pa je proti Slovencem tedaj nastopal solastnik nemške tovarne usnja Hans Woschnagg, ki je ravno v tistih letih postal tudi šoštanjski župan in bil izvoljen za deželnega poslanca v Gradcu.«

S slovenskim političnim gibanjem je bila močno povezana tudi šoštanjska kultura. Prireditve, na katero vabi letak iz leta 1912, je imela izrazito slovenski značaj, v duhu narodnostnih bojev za slovenstvo. Zaželeno je bila udeležba na plesu v narodni noši ali vsaj v kmečki obleki. Po enakem principu so vabili tudi organizatorji plesov (kmečkih, trgovinskih, planinsko-sokolskih, veselic s telovadbo) v drugih slovenskih mestih (Ljubljana, Maribor, Celje, Bled, ...), kot lahko preberemo v takratnih časopisih (Slovenski narod, Slovenski gospodar, Narodni list, Narodna doba, Jutro, Straža idr.). Poleg tega sta bila organizatorja kmečkega plesa v Šoštanju Šaleška čitalnica in »Požarna bramba v Družmirju«.

Šaleška čitalnica s sedežem v Družmirju je bila ustanovljena leta 1882. Franc Hribernik, velik poznavalec zgodovine Šoštanja, ohranja dilemo, ali je to društvo prenehalo obstajati in je bilo kasneje, leta 1884, ustanovljeno v Šoštanju ali pa je samo spremenilo sedež (povzeto po F. Hribernik, Mesto Šoštanj, zgodovinski opis, ur. T. Ravnikar, 1998).

– V članku in memoriam Franu Rajšterju, objavljenem v Narodni dobi 9. 1. 1923, je zapisano, da se je Šaleška čitalnica od Basista v Družmirju preselila v Rajšterjev (gostinski) »lokal« v Šoštanju. V časopišnem članku, objavljenem v 132. številki Slovenskega naroda, dne 12. 6. 1912, je »glasno« in pompozno objavljeno vabilo na slovesnost ob 30-letnici Šaleške čitalnice v Šoštanju v Rajšterjevem hotelu. V okviru celodnevne prireditve je bilo dopoldne načrtovano delegacijsko zborovanje, popoldne v vseh prostorih hotela in na hotelskem vrtu velika narodna veselica in nastop sokolov, zvečer pa slavnostna predstava, alegorija, ples itd. »Kdor tedaj čuti narodno, komur je za napredek in razširjanje narodne ideje, bi prihitel 14. julija v Šoštanj /.../ Na zdar!«

Na vabilu na kmečki ples pri Rajšterju pritegne pozornost napis tiskarja, ki je (pred?)natisnil letak. Zmatlík in Palička je bila praška založba, knjigarna in tiskarna, ki je delovala od leta 1908 do 1948 in nosi imeni ustanoviteljev Jana Zmatlíka in Karla Paličke. Od dvajsetih let 20. stoletja so podjetje upravljali Zmatlík in sinova Jaroslav ter Oldřich. Jan Zmatlík je na naslovu podjetja prodajal tudi univerzalno zdravilo Eukaliptin. Deloval je v spiritualističnem gibanju in bil član martinistične lože Simeon (prostozi-darji). Založba je izdala približno 750 naslovov; romane, poezijo, nekaj prevodov, humoreske. Po prvi svetovni vojni je to bila založba »lepega, okultnega in spiritualističnega pisanja«. Izdajali so dela za »pot k sebi«, o telepatiji, privede del o spiritualizmu, magiji, jogijevstvu, teozofiji, mistiki, o naravnem zdravljenju, odvajanju od kajenja, horoskope. Kasneje so izdajali »Revijo srečnih ljudi« – o alternativni medicini. Še pozneje knjige za otroke in lahko branje, angleške, ameriške detektivke in romane za ženske (povzeto po slovarju čeških založb: <https://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/zmatlík-a-palička.html>, 10. 6. 2020, prevedla in priredila U. J.).

»Nazdar!« je izvorno češki pozdrav in je v sodobni češčini večinoma del neformalne komunikacije. Začeli so ga uporabljati 14. 4. 1851, ko so razglasili nabirko za gradnjo Narodnega gledališča v Pragi (češki narodni simbol) in je nabirnik hodil po Pragi ter drugih mestih z napisom »Na zdar Národního divadla« ('Na/za uspeh Narodnega gledališča'). Zaradi razsežnosti nabirke se je pozdrav razširil po vsej državi in na Slovaškem. Ko je nastal praški Sokol (sokolsko gibanje), so si poleg zastave izbrali tudi pozdrav Nazdar! v pomenu 'Zdravo!', med prvo svetovno vojno so ta pozdrav uporabljali češki prostovoljci, pozneje skavti, grajska straža še danes tako pozdravlja ob kakšnem pomembnem obisku. »Na zdar!« oz. »Zdravo!« so kot svoj pozdrav privzeli tudi slovenski sokoli. (Prevedla in po češki Wikipediji priredila U. J.)

Križ čez Slovenijo

Povabite se na Žovnek

Za Žovnek, grad, ki velja za enega najstarejših na Slovenskem (njegov nastanek je datiran v 12. stoletje), ste gotovo slišali. Grad leži na grebenasti vzpetini, jugozahodno od kraja Braslovče, lega pa je izjemna.

Prvotni graditelji so ga postavili na območje v neposredni bližini poti v Ljubljano, Celje in proti Zgornji Savinjski dolini. Viden je tudi z avtoceste. Zgradili so ga svobodni gospodje Žovneški (ime naj bi izviralo iz »Savinjski«), ki so imeli v lasti tudi nekatere druge posesti. Kot vemo, so Žovneški v 14. stoletju postali Celjski, leta 1456 pa so zaradi smrti Ulrika II. vse posesti prevzeli

Habsburžani. Zadnji Celjski – Žovneški Friderik II., ki se je v zgodovino zapisal z nesmrtno lju-beznijo do Veronike Deseniške, je umrl na tem gradu, ki je potem menjal lastnike, a počasi propadal. Zadnji lastnik je bil Jožef Čokl – pl. Ruhethal, ki ga je po letu 1816 opustil. V dolini, v Podvrhu je zgradil graščino Novi Žovnek, mimo katere se pride na Žovneški grad.

Po drugi svetovni vojni so celoten grajski kompleks prerasila grmičevje, robidje in drevesa. Bil je obsojen na zanesljiv propad. Mnogi, tudi tisti iz njegove neposredne bližine, zanj niso vedeli. Mednje sodim tudi sama. Dokler nisem začela zahajati na Žovneško jezero, ki je v dolini približno 2 kilometra pod njim in se je po letu 1993 na hribu izza zavese dreves začela luščiti podoba močno poškodovane, a še vedno mogočne graščine. Trajalo je še vsaj sedem let, da sem se po makadamski cesti (15 minut hoje od zadnje

MILOJKA B. KOMPREJ

hiše), ki se v zadnjem kilometru nekoliko bolj strmo vzpenja, podala do njega. Takrat sem naletela na že precej očiščeno ostalino. Z zahodne strani je bil narejen most preko zadnjega jarka pred glavnim poslopjem. Obnovljen (skromno) je bil tudi dvojni glavni gotski portal in popravljen gotski vhodni stolp, ki se je leta 1996 zrušil zaradi posegov v temelje. Kot laična opazovalka in ljubiteljica stare arhitekture sem bila navdušena. Še bolj navdušena sem postala, ko sem izvedela, da so se obnove lotili krajani Braslovč sami. Spomnim se, da sem sama takrat močno podvomila v dolgoročno uspešnost tega podviga. Entuziazem je v teh časih bolj izjema kot pravilo, pomislila sem tudi na neverjeten finančni zalogaj, ki ga takšna skupnost zagotovo ne premore. Pa še vse bi-

Foto Milojka B. Komprej

Foto Milojka B. Komprej

Foto Milojka B. Komprej

Foto Milojka B. Komprej

Foto Milojka B. Komprej

Foto Milojka B. Komprej

rokratske ovire, ki so splošno znane. S tem ne mislim kritizirati stroke, a vemo, da človeške roke zagotovo hitreje prestavijo kamen, kot pa stroka zapiše, kam bi ga bilo treba dati. Skratka ... od leta 2000 dalje skoraj redno obiskujem Žovneški grad, ki dobesedno raste pred očmi obiskovalcev. Dela na njem vodi Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, ki mu predseduje gospod Franc Kralj, avtor dveh knjig o Žovneku in Žovneških. Je duša in srce društva. A celotno članstvo je dobesedno neumorno, ne skrbi samo za fizično gradnjo, temveč gradi zgodbo gradu z različnimi vsebinami. Med tem časom, kar me ta objekt nenehno vabi med svoje zidove, na tlakovano dvorišče, v nedavno očiščeno jedilnico, v mogočen grajski stolp, kjer je bila v prvem nadstropju kapela ..., se je podoba ruševin povsem spremenila. Toliko, da se mestoma že prestrašim. Kot bi se vrnila v tisti čas in bodo po lesenem mostu čez jarek zaropotala konjska kopita ...

Dva stolpa sta dobila streho. Glavni stolp je pozidan drugače in ima manj nadstropij, tudi streho mu očitajo. A bodimo realni. Koliko bi bilo dejansko narejenega, če bi se ravnali povsem po črki naše zakonodaje? Najbrž bi imel glavni stolp namesto edinstvene strehe na vrhu še vedno grmovje in iz lin bi rasla drevesa. Tudi razstavo v lapidariju o najbolj znanem žovneškem gospodu Frideriku II. si je mogoče ogledati in na vrhu glavnega stolpa je soba z razstavo fotografij B. Skaline, ki med drugim hrani veliko fotodokumentacije o obnovi gradu. Na podstrešju je tudi velika (prevelika?) okrogla miza. Stopnišče do vrha je delno ohranjeno, delno pa narejeno na novo in v prvem nadstropju se kažejo zametki obnove grajske kapelice. Na gradu so organizirane različne prireditve, možne so poroke, mnogi obiskovalci si že vrsto let 31. decembra v soju bakel in v skrivnostnem objemu teme voščijo srečno novo leto.

Ob zadnjem obisku na dan poletnega solsticija sem naletela na skupino pridnih delavcev. Med njimi je bil tudi gospod Franc Kralj. Njemu je Žovnek drugi dom. Z navdušenjem, ki je prav nalezljivo, prime tako za samokolnico kot za pero. Zaveda se, da je kakšna stvar šla mimo stroke. Strinjam se z njim, a to, kar je uspelo društvu skupaj z Občino Braslovče in tudi državo, je skoraj neverjetno. Ne vem, če je na slovenskem kakšen grad, ki je doživel takšno oživitev in prenovo iz preprostega dejstva, da je bilo nekemu mar.

Društvo vabi, da se jim pridružite na delovnih akcijah vsako nedeljo od 9.00 do 12.00, a ravno tako so veseli vsakega obiskovalca. Ob nedeljah je namreč odprt glavni stolp, odprta je razstava, tudi v toaleta lahko zaidete. Razgled z gradu je fantastičen, tudi po tri metre debeli zidovi pa so stoletni pričevalci mojstrov gradnje. Prepričana sem, da moj zapis ni prva in zadnja novica o Žovneku. Veliko je napisanega tudi na spletu, so knjige, seminarske naloge. Nisem edina, ki je vesela dejstva, da se da kakšna stvar narediti predvsem z močno voljo. In zdaj obnavljajo še severni del, globoko v temelje so segli in mogoče je bila od vašega zadnjega obiska narejena spet kakšna sprememba. Povabite se in si jo oglejte.

Literatura

S knjižne police

Operetno dogajanje v ljubljanski Operi med koncem prve in koncem druge svetovne vojne 1918–1945 je knjiga, novo raziskovalno delo dr. Henrika Neubauerja. Knjigo je sprva pogojevalo avtorjevo sodelovanje na Slovenskih glasbenih dnevih 2020, a je v vsebini veliko več. Dr. Henrik Neubauer je tudi sicer mednarodno uveljavljena osebnost, v mladosti se je proslavil kot baletni plesalec in koreograf, kasneje kot umetniški vodja, režiser, pedagog in nenazadnje tudi zdravnik.

Je tudi mednarodno uveljavljen predavatelj in pisec strokovnih člankov s področja opere in baleta ter avtor več kot 30 knjig. Med zadnjimi sta Razvoj baletne umetnosti v Sloveniji v dveh delih in Glasbenogledališka dela slovenskih skladateljev. Tudi v Šoštanjju smo imeli čast spoznati njegova dela, tako tista, ki so postavljena na police, kot tista, ki jih je postavil na oder, saj je bil dolga leta vodja Slovenskega komornega gledališča, ki je pri nas gostovalo z več predstavami. Dr. Neubauer je rojen 27. aprila.

Foto Milojka B. Komprij

Ana Desetnica 2020

23. mednarodni festival uličnih gledališč Ana Desetnica bo letos, če bodo razmere v zvezi z ukrepi proti širitvi koronavirusa to dopuščale, šele septembra. O dogajanju vas bomo obvestili v avgustovski številki Lista.

Srčno upamo, da se vidimo!

MILOJKA B. KOMPRIJ

ko Ukmar, ter njihov doprinos oziroma odnos do tega dela. Še posebej slednji je bil na neki način nasprotnik operet, a vendar je bila produkcija v letih od 1939 do 1945, ko je bil ravnatelj, izjemno bogata.

Dr. Smrekar je v spremni besedi med drugim zapisal: *Ne glede na to, kako gledamo na opereto danes, ta predstavlja nedvomno izredno pomembno poglavje v naši gledališki zgodovini. V času, ki ga zajema knjiga dr. Neubauerja, je opereta dobesedno preživljala opero. Hkrati je bila kalilnica pevcev, igralcev in vseh drugih vrst glasbenikov in gledališčnikov. (...) Knjiga je vsekakor pomemben prispevek dr. Henrika Neubauerja k osvetlitvi naše glasbene in gledališke preteklosti.*

V knjigi je opisana tudi zgodovina in nastanek operete, ki naj bi se začela nekje v sredini 19. stoletja, najprej v Italiji, nato pa se je razširila v Francijo. Opereta je nekakšna »mala opera«, velikokrat komična. V posameznih deželah je bila različno sprejeta in priljubljena, tako tudi v Ljubljani, kjer naj bi imeli prvo opereto že po letu 1861, ko je bila ustanovljena Narodna čitalnica ljubljanska. Leta 1967 je bila izvedena prva opereta, ki je bila prevedena v slovenski jezik, Advokata. Kasneje je operete uprizarjalo Dramatično društvo, po letu 1968 pa lahko sledimo vrsti uprizoritev. V knjigi so izvedbe, odziv publike, kronološko zabeležene ponovitve, kar priča prvič o izjemno natančnem arhivu ljubljanske Opere, drugič pa o ravno tako izjemno natančnem raziskovalnem delu. V knjigi je tudi poglavje o operetah v slovenščini, ki so bile izvedene pred letom 1918, omenjeni so tudi prevajalci, med katere so se zapisali Oton Župančič, Ivan Cankar, Fran Gerbič in drugi.

Knjiga, kot rečeno, ponuja natančen vpogled o kronološkem dogajanju v ljubljanski Operi, kjer so v različno turbulentnih časih ustvarjali in gradili izjemno produkcijo tako na področju opere kakor tudi operet.

Čestitke dr. Neubauerju so ob tako pomembnem prispevku pri ohranjanju zgodovinskih dejstev izrekli vsi prisotni, strokovni krogi pa vso zahvalo za pomemben prispevek pri ohranjanju bogatega kulturnega izročila ljubljanske opere.

Literati pod lipo

Brez kulture ne gre. Mirno lahko trdim, da smo včasih siti dogodkov, ki se ponavljajo ali je produkcija preveč zgoščena. Takrat imamo možnost izbire vsebin, ki so nam blizu ali jih potrebujemo za svojo rast.

V času pandemije Covid 19 se je čas za javne dogodke dobesedno ustavil. Kljub temu da je bilo javno druženje onemogočeno, so se preko medijev vrstili različni dogodki. Bile so virtualne otvoritve razstav, bili so gledališki dogodki in bila so tudi literarna branja. Dejstvo je, da je človeku kultura potrebna kot hrana, zato velja o tem v primeru še kakšne podobne situacije bolj razmisliti. Ljudem preprosto tega ne gre odvzeti.

Tudi zato je bil literarni večer »Pod lipo« (prvotno načrtovan na prostem pod lipo v Šmartnem ob Paki) na mestu. Velenjski JSKD je v sodelovanju s Šaleškim literarnim društvom Hotenja poskrbel za dogodek, ki je združeval avtorska branja šaleških literatov s slikovedkami dveh mojstrov kamišibaja na slovenskem, Boštjanom Odrom in Vanjo Ivo Kretič. Dogodek je bil zaradi napovedi slabega vremena izveden v sodelovanju s Knjižnico Šmartno ob Paki, zaradi prej omenjene vsebine pa je bilo celo bolje. Poslušalci so lahko bolj zbrano prisluhnili avtorskim delom in predsedniku šaleških literatov Dušanu M. Pircu. Ta je uvodoma povedal nekaj besed o kulturi, o njeni prisotnosti v vsakdanjem življenju in odnosu do nje. V avtorskem branju so sodelovali Matjaž Šalej, Milojka B.

Komprij in Božena Tanšek, s kamišibajem pa sta prepričala Boštjan in Iva.

Izbor njihovih slikovedk (gre za pripovedovanje ob sličicah) je bil jagodni. Za pripoved ob sličicah Kdo ima prav sta v Piranu nedavno prejela nagrado grand prix, beli delfin. Sledile so še slikovedke Dudovo drevo, Na planincih, in Drevo iz knjige Iva Stropnika Daljave. Ob vseh zgodbicah sodelujeta oba tudi avtorsko s predlogi za ilustracije in drugimi posegi.

MILOJKA B. KOMPRIJ

Večer je zaokrožilo druženje. Tu se je pokazalo, da se še vedno znamo pogovarjati in pogeseliti, ne glede na pretekli čas. Tudi domače društvo Kraherl (Jaka Dvornik) je pripomoglo k temu z odličnim kulinaricnim prispevkom. Šaleško literarno društvo nadaljuje svojo pot. Tudi letos načrtujejo zbornik, ki bo ob 30-letnici prav poseben.

Foto Dejan Tonkli

Šoštanjski poletni filmski večeri bodo tudi letos. Že devetič.

Četrtek, 27. avgusta, in petek, 28. avgusta 2020, ob 19.00 v Kulturnem domu Šoštanj

Ustvarjalci, sodelavci in organizatorji smo tudi v času pojave novega koronavirusa v neprekinjenem zagonu skupaj, a varno narazen. V pripravi imamo že raznovrstne filme in filmske zapise, s katerimi ohranjamo podobe našega preteklega, letos pa še posebej, z novim koronavirusom zaznamovanega časa.

Čaka vas **Glavni trg** v Šoštanjju skozi čas, zanimiva bo govorica **stare šoštanjске železniške postaje** in odgovor, kam neki spadajo nenavadni **hakeljčki**, pa odkritje, kateri so bili **šoštanjski lzzivi** in za Šoštanj ter celo Slovenijo letos zelo vznemirljiva tema **sosežigalnice**. Svoje zgodbe bo pripovedovalo **Družmirsko (Šoštanjsko) jezero**, razkrili in razsvetlili se nam bodo **abstraktni luksizmi** ... Videli bomo, kako neobičajno smo znali prisluhniti **koncertu Pihalnega orkestra Zarja** in pevcem **MePZ Svoboda** ter kako smo se **odzivali na negotovost** in prevrednotenje našega vsakdana zaradi izolacije, ukrepov, v skrbi zase in za druge ...

Pa to sploh še ni vse! Najpomembnejše je zdaj to, da vas na filmske večere vabimo že danes in vam sporo-

čamo, da **Šoštanjski poletni filmski večeri ostajajo naša skupna izvirna kulturna prireditev**. Zagotovo bomo po napotkih NIJZ poskrbeli za ustrezno skupno varnost, o čemer vas bomo pravočasno obvestili. Naše aktualno vodilo letos je: **FILMI DELAJO SVET POVEZAN. IN MI Z NAŠIMI FILMI POVEZAN SVET URESNIČUJEMO. SKUPAJ!**

Veselim se našega snidenja z vami!

Muzej usnarjarstva na Slovenskem, Šoštanj, enota Muzeja Velenje in Studio Mozaik ter zvesta podpornika Občina Šoštanj in Zavod za kulturo Šoštanj

Kako se napiše knjiga

Katja Brvar in njena pisma

Pisma očetu je knjiga petdesetih pisem, ki jih je svojemu atiju pisala mlada Katja Brvar od dvajsetega aprila leta 2017 do dvajsetega aprila leta 2020, ko so bila pisma zbrana v knjigo in podarjena očetu. Kakor je pričakovati iz vsebine pisem, za njegov 50. rojstni dan. Petdeset pisem dopolnjuje zapis avtorice, spremna beseda mame in zahvalno pismo vsem, ki so vzpodbujali avtorico. Knjiga je velikosti A5, ima trdo vezavo in 64 strani. Oblikoval jo je Klemen Belavič, izdajatelj ni pridobil kataložnega zapisa o publikaciji ali ISBN.

Pisma, ki jih je Katja Brvar pisala svojemu atiju, pa niso le pisma otroka svojemu očetu, napisana, da bi bila všeč njemu. Že v prvem pismu, v katerem se nam razkrije namen njenega pisanja, se nam razkrivajo vrednote, ki jih Katja ne goji samo do očeta, ampak so del nje. Tako se nam skozi teme, ki obravnavajo njen osebni odnos do atija in njegovo vlogo v družini, razkriva njen odnos do okolja in sebe. Ne glede na to, da Brvarjeva v pisanje ne vključuje opisov svojega vsakodnevnega življenja, ki je, kot je po posameznih stavkih slutiti, vezano na vsakdanje življenje dijakinje, se nam razkriva njen pogled na dogajanje v družini in družbi. Hkrati nam daje več kot samo slutiti, za njena leta precej oblikovano stališče do življenja. Vendar pisma,

kljub temu da so napisana prijazno, niso patetična, skoraj zagotovo lahko trdim, da so zapisi iskreni. Vprašanja, ki jih Katja rada zastavlja na koncu pisma, /Gre torej za naporne dni, slabo počutje, mogoče vreme, ali sva krivi midve z Živo? // Si bil takrat pomirjen? // Ali nisem naredila nečesa, kar bi storil vsak?/, nakazujejo njeno negotovost, po drugi strani pa prepričanje. Vprašanja so sicer naslovljena na atija, a hkrati je v pisanju zaznati, da ji je na večino že dal odgovor. Oziroma ga je že dobila od njega, saj ji ga je dal nevede s svojim ravnanjem v določenih trenutkih. Trdilne povedi, kot so //Ja, ati, to smo me tri, mami, Živa in jaz. // Ja, prav si zapisal. Ne zamenjam vaju do nebes! // Hvala za vero vame, ati! // Zame si namreč vseeno junak!/, lepo povzemajo vsebino in hkrati poudarjajo bistvo zapisanega. Mlado dekle, ki očitno odraščča v ljubeči družini, je tudi dobra opazovalka. Opazi, da je njen ati pozoren in spreten. In ga zato pohvali in se mu zahvali. Ve, da bi bilo brez njega življenje drugačno. Ob tem zavedanju se skoraj prestraši. Ve tudi, da jo ati vzpodbuja in ji zaupa. Včasih celo preveč, kar iskreno priznava in se ob tem postavi v vlogo otroka. In ta njen pristop pravzaprav daje težo zapisanemu. Odnos otroka do očeta, v katerem gre za zavedanje, da je njen ati verjetno takšen kot mnogi atiji, a vendar je zanj junak. Mamin zapis na začetku knjige /v knjigi ni imenovana z imenom/ med drugim pravi: »Pisma očetu« je knjiga, ki morda pomaga razumeti skrita in odkrita razmišljanja naših otrok, tako polna ljubezni in pričakovanj, ki jih v vsej hitrosti življenjskega toka niti ne opazimo ... Da, se strinjam, a vendar si upam dodati, da so pisma izrazito osebna, vezana točno na Katjino percepcijo. Kajti samo

MILOJKA B. KOMPREJ

ona bi v enem izmed pisem, ki govori o težavnih odnosih v družini, znala poiskati »svetlo stran zgodbe« in zapisati: »S svojim zgledom naju učiš, da se morava za svoje želje in cilje boriti z vsem srcem in lastno pametjo.«

Večinoma so pisma vezana na vsakdanje stvari. Zlaganje posode, pogovori ob mizi, kolesarjenje, atijeve in mamine pevske vaje, delo v hiši pri prenovi, navadah, glasbi, prepiru ipd. Nekaj zgodb je vezanih na vprašanje vrednot, skromnosti, hvaležnosti, odrekanja in razočaranj. Katja se sprašuje tudi o smrti, pomembno vlogo v njenem življenju ima vera. Sprašuje se tudi o svojem bodočem življenju, pisanju, družini in navezuje razmišljanje na atijevo vzpodbudo v zvezi s tem. Opisuje pa tudi vesele in srečne dogodke, ki jih zaznava v zvezi s svojo družino /Ati, ti mi svet ovijaš v barve./, predvsem na atija, za katerega v 43. zgodbi pravi, da so mu njegove tri punce ogledalo.

Knjiga Pisma očetu je vredna prebiranja, ne samo zaradi srčnih zapisov otroka očetu, ki bi si jih želel vsak od staršev. Širše so pomembna z več vidikov, eden in za avtorico zelo pomemben je ta, da si Katja Brvar z njo postavlja temelje svoje pisane besede. Njen jezik je čist, ne išče metafor in večplastnosti besed, ampak jasno in v klasični maniri zgradi zgodbo. Kajti Pisma očetu so kratke zgodbe, iz katerih se že lušči avtoričin lastni literarni izraz.

Vesela bom, če bo knjiga na voljo širšemu krogu bralcev, mladi pisateljici pa še veliko dobrih zapisov.

Ana Frank navdušuje

Ob prebiranju Dnevnika Ane Frank sem globoko razmišljal o grozotah druge svetovne vojne in o krivici, ki se je takrat godila vsem Judom oz. Židom. V bistvu si sploh ne morem predstavljati, kako sploh lahko nekemu pade na misel ideja, da so Židje manjvredni ali da so po Hitlerjevo nekakšna grožnja takratnem narodu stare Evrope.

Sploh pa me žalosti misel, da so jih zato, ker so drugače misleči in druge vere, preganjali, ubijali ter celo zažigali. Vsekakor nas zgodovina uči, da je zaradi vere ne samo Evropa, temveč kar ves svet v vojni že stoletja, če ne celo tisočletja, kar pa zame kot vernega posameznika ni vera. Vera nas konec koncev uči ravno obratno – ljubezen do drugih. Hkrati pa se diskriminacija od druge svetovne vojne do danes ni kaj dosti spremenila, saj na žalost še danes preganjamo ljudi, ki so drugače misleči, druge vere, imajo drugačno barvo kože ali pa samo ljubijo drugače. In da se vrnem nazaj k moji rdeči niti današnjega pisanja – Ano Frank, ki me navdušuje, spodbuja in nekako dviga iz zamorjenega stanja, ki nas preganja danes oziroma že zadnjih nekaj mesecev.

Ana Frank, deklica, najstnica, tako rekoč moj vrstnica, je danes znana predvsem kot pisateljica, jaz pa si jo bom zapomnil predvsem po njeni hrabrosti in volji do življenja. Zgodba njene pisanja dnevnika sega nazaj na njen trinajsti rojstni dan, ko je za darilo dobila poseben album za fotografije. Odločila se je, da bo vanj zapisala vse, kar se ji dogaja, da bo to postal njen dnevnik. Ta knjiga ne postane samo njen dnevnik, temveč postane prijatelj, saj Ana v tistem obdobju ni imela veliko prijateljev, pravzaprav nobenega. Prav tako mi je zanimivo, da je dnevnik pisala, kot da piše pismo prijateljici, saj je pred vsak zapis napisala Ljuba Kity (tako je namreč poimenovala svojo namišljeno prijateljico oz. dnevnik). Leta 1942 se družina Frank iz Frankfurta zaradi uvedbe protijudovskih zakonov v nacistični Nemčiji preseli v Amsterdam. V tistem času so tovarnjaki množično odvažali Žide v koncentracijska taborišča in leta 1942 se na Hitlerjevem seznamu znajde tudi družina Frank, pismo najprej prejme njena sestra Margot. Skrijejo se! Iskreno jim na žalost ne preostane kaj drugega. Zatečejo se v podjetje Aninega očeta. Skrivališče so Anini starši načrtovali že takoj ob vselitvi v novo hišo v Amsterdamu. Takrat Ana v svojem dnevniku svoj nov dom poimenuje kar »Skrivno skrivališče«. Določijo pa tudi pravila, ki se jih morajo držati vsi, predvsem je pomembna tišina. Kmalu se družini Frank v skrivališču pridruži še tričlanska družina Van Daan (vsaj tako so poimenovani v knjigi, pravzaprav pa so se pisali Van Pels), del katere je tudi sin Peter. Nekako so poskušali živeti skupaj, od začetka je bilo vse lepo in prav, vendar veliko ljudi v tako majhnem prostoru privede do napetih situacij in tudi konfliktov. Ana, Margot in Peter se začnejo šolati doma,

DENIS TRAP

da bodo lahko ob koncu vojne normalno zaživi naprej. Kmalu se jim v skrivališču pridruži še zelo spoštovan gospod Albert Dussel (Fritz Pfeiffer) in odločeno je, da bo stanoval v isti sobi kot Ana, ki ji ta ideja ni bila ravno všeč. Bila je osamljena, počutila se je potisnjeno iz družine, češ, da ji starši delajo krivico, kar pa v bistvu čuti vsak najstnik. Tolažbo in osebo za pogovor kmalu nepričakovano najde v Petru. In kar naenkrat med njima preskoči iskrica in razvije se najstniška ljubezen. Med tem časom je Ana vestno pisala dnevnik in mu zaupala prav vse. 1. avgusta leta 1944 pa jih odkrijejo in odpeljejo v taborišča. Od osmerice na žalost preživi

samo oče Otto Frank, ki je kasneje poskrbel za izdajo dnevnika, ki ga je Ana še pred njihovim odkritjem začela preurejati v knjigo, saj je po radiu slišala, da iščejo vse možne zapise, ki pričajo o življenju ljudi med vojno. Ko potegnem črto, me je ta zgodba ganila, navdušila in tudi inspirirala. Ana Frank je definitivno junakinja svojega časa. Ana je nekako spremenila moj pogled na svet, naučila me je, da je vse minljivo in da nikoli ne vemo, kdaj smo rekli zadnjo besedo – ne živimo za včeraj ali za jutri, živimo danes, tukaj in zdaj.

Foto splet

Foto osebni arhiv

Glavni trg

Marija je spet doma

Zadnja prenova Trga bratov Mravljakov, ki se je začela junija leta 2019 pod imenom »Operacija za izboljšanje infrastrukture za pešce«, se je v začetku junija 2020 zaključila. Skupaj s prenovo je doživel spremembe tudi kip lurske Matere božje, ki je od postavitve dalje, leta 1892, močan in prepoznaven simbol trga. In kot se ponavlja zgodba tega trga, ki je bil ne samo večkrat prenovljen, temveč tudi preimenovan, tako se ponavlja tudi zgodba tega kipa. Po zaslugi Rajka Zaleznika je večino dejstev o postavitvi, odstranitvi in vnovični namestitvi kipa ohranjenih, zato je prav, da omenimo tudi zadnjo spremembo.

Foto Dušan Dobnik

Foto Dušan Dobnik

Kot vemo, je bil kip postavljen leta 1892, postavitve sta omogočila Franc in Marija Woschnagg. Kip je izdelal kamnosek Franc Greina iz Graza, pod kipom Marije je bila plošča z napisom »V čast in slavo Bogu. 14. junij 1892«. Kip je stal na sredini trga, obrnjen je bil proti Paki, na mestu, do koder je segala voda, ki je poplavlila Šoštanj leta 1887. Na trgu, ki se je večkrat preimenoval (najbolj znano in ohranjeno ime je poleg zdajšnjega Glavni trg), so se pred drugo svetovno vojno radi zbirali ljudje. Največkrat v nedeljo po maši. Po drugi svetovni vojni je bil kip leta 1952, tudi zaradi ideoloških razhajanj, odstranjen. Na trgu je bilo v tem času tudi avtobusno postajališče. Kip so začasno shranili v Družmirju, nato je bil prepeljan v Slovenske Konjice in resnici na ljubo, so Šoštanjčani kar malo pozabili nanj. Leta 1972 ga je likovni

MILOJKA B. KOMPREJ

učitelj Viktor Kojc našel v Laškem in organiziral vrnitev v Šoštanj. Vendar kipa ni bilo mogoče postaviti, nekaj časa je bil pri sodarju Jevšenaku, nato pa je krasil atrij velenjskega gradu. Leta 1990 ga je krajevna skupnost (takrat ji je predsedoval Matjaž Natek) postavila nazaj. Kip Marije (Agata Šumnik poje pesem o njej in jo imenuje Marija Rožnovska) so postavili na večji podstavek, njen pogled pa je bil obrnjen proti trgu oziroma proti naselju Florjan. Postavitve so s svečanostjo pospremili 24. 6. 1990, leta 1991 ga je blagoslovil msng. Jože Pribožič. Ob 20-letnici vnovične postavitve je krajevna skupnost Šoštanj 3. oktobra na podstavek pritrdila tudi spominsko ploščo.

Tako je Marija pravzaprav spremljala Šoštanjčane v različnih časih, ureditvah, ob različnih prelomnicah. Lani jeseni ob prenovi trga so jo spet začasno odstranili. V Muzeju usnjarstva na Slovenskem v Šoštanju je »prebivala« od septembra (najverjetneje od 27. septembra).

Letos 12. maja je bila pripeljana nazaj na trg. Medtem je bila operacija trga že skoraj končana. Po znanih zgodovinskih dejstvih je bil oblikovan tudi podstavek h kipu. Kip so pripeljali z vozilom z dvigalom in ga zavarovane ga odložili na kamnit podstavek, ki ga je namestilo podjetje Nivig d. o. o. Osemnajstega maja je bil okoli kipa že postavljen gradbeni oder, ki je služil domačemu umetniku Francu Ravnjaku, da je kip restavriral. Njegovo delo je bilo tokrat lažje. Ko ga je pred 30 leti prvič restavriral, je očitno dobro opravil svoje delo, saj je bilo potrebnih le malo posegov. Večji poseg je bil samo na podstavku, ki je bil na nekaterih mestih odkrhnjen. Dela so hitro napredovala, 23. maja je bil gradbeni oder že odstranjen in priljubljeni in prepoznavni kip lurske Marije je spet na tistem mestu, kot je bil postavljen leta 1892. Nameščena je tudi spominska plošča, ki je bila postavljena s strani krajevne skupnosti leta 2010.

Mnogi Šoštanjčani kip že krasijo s cvetjem, zato se postavljajo tudi vprašanja, zakaj ni okoli kipa ograje, ki je vidna s starih razglednic. S tem vprašanjem smo se malo pred redakcijo obrnili na Zavod za spomeniško varstvo Celje.

Poklicali so nas po telefonu (gospa Urška Todovska) in nam prijazno pojasnili, da so na Zavodu predvsem sledili projektu, ki je v svoji osnovi težil k spremembi lokacije. O ograji niso izdali mnenja, ker je v predlaganem projektu ni bilo. Spremljali so tudi konzervatorska dela. So pa v tem času prejeli pobudo iz Vile Mayer, da bi se vsebina plošče, ki jo je namestila krajevna skupnost Šoštanj ob 20-letnici ponovne postavitve, spremenila. Podpirajo ta predlog in čakajo na predlagano vsebino.

Foto Dušan Dobnik

Foto Dušan Dobnik

Svobodina večerna podoknica

Šopek zapetih slovenskih pesmi je v petkovih večernih urah (19. 6. 2020) presenetil šoštanjске meščane.

Ob novopostavljenem Marijinemu kipu in prenovljenem trgu so »Svobodnjaki« neuradno počastili dokončano delo in preizkusili akustiko trškega ambianta ter ob prepevanju privabili nekaj meščanov k oknu svojih stanovanj in na sam trg.

V prelep ambient umeščena pesem je ponovno združila pevce Mešanega pevskega zbora

NLB

Svoboda in njihovo zborovodkinjo po nekajmesečni prekinitvi vaj zaradi epidemije Covid 19. S tem spontanim dogodkom so v trg vnesli nostalgičen spomin iz preteklosti, ko je ta predstavljal živahno dogajanje takratnih meščanov.

Foto Dušan Dobnik

Oder

Vrhunska priredba Cankarjevega »Pohujšanja v dolini šentflorjanski«

So predstave, ki naredijo na nas močan vtis. Včasih zaradi vrhunske igre, včasih zaradi odlične interpretacije besedila ali močne likovne podobe. V primeru predstave »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«, ki je nastala v koprodukciji SNG Drama Ljubljana, Mestnega gledališča ljubljanskega in Cankarjevega doma ob stoletnici smrti Ivana Cankarja (1876 – 1918), so se vsi naštetni elementi zlili v popolno enoto. Premiero je v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma doživela 26. 1. 2018.

Znotraj »Cankarjevega leta 2018« so se seveda zvrstili številni dogodki – razstave, predavanja in simpoziji ter nove izdaje in uprizoritve njegovih del, posnet je bil tudi celovečerni dokumentarno-igrani film »Cankar« (v režiji Dušana Moravca po scenariju Matjaža Pikala), ki ga je RTV SLO predvajala točno na dan Cankarjeve smrti, torej 11. decembra.

Priredbe Cankarjeve farse v treh aktih »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« se je lotil nerazdružljiv režisersko-dramaturški tandem Eduard Miler in Žanina Mirčevska.

Farsa, ki je bila napisana v dveh tednih oktobra 1907 (en akt celo v enem večeru), je nastala iz avtorjevega odpora do odnosa, ki ga je imela vladajoča

družba do umetnosti in svobodnega izražanja. Torej še danes kar srhljivo aktualna tema ...

Osrednja problematika, ki nas je zanimala, je prav to, drama umetnika, ki je izgubil funkcijo v družbi. Predvsem zato, ker ga je družba izločila, potem ko se je sam pervertiral v nekaj drugega, v roparja, v anarhista. Petrov anarhizem je hkrati krik nemoči. Cankar je velikokrat pisal o konformizmu pri umetnikih, o tem, kako postanejo potuhneni oportunisti. Takšni postanejo zato, ker jih je družba postavila na rob, ker jih je prisilila, da se ukvarjajo predvsem z golim preživetjem. Med drugim je Cankar zapisal: »Velik del umetnikov je že spoznal, da je v umetnosti umetnost le postranska reč ... Slabi časi so pač in kdo bi zameril človeku, če se greje za gorko pečjo, namesto da bi stal zunaj v dežju in viharju,« je v intervjuju za »Delo« povedala dramaturginja predstave Žanina Mirčevska (19. 1. 2018, avtorica Patricija Maličev).

Vsebino drame povzema gledališki list uprizoritve tako: Če bi danes izbirali najčednejši kraj na Slovenskem, bi dolina šentflorjanska zagotovo zasedla eno izmed prvih mest. Bogaboječi šentflorjanci vedo, da dober sloves seže v deveto vas, slab pa v deveto deželjo. Ko se v njihovo dolino spuste tujci, domačini strnejo vrste in se postavijo v bran spodobnosti. Eden izmed prišlekov je namreč nebodigatreba – umetnik, ki pride v spremstvu poželjive Jacinte in Zlodeja, ki se predstavi za Konkordata s Francoskega.

Čeprav so duri v dolini šentflorjanski trdno zapahnjene, ima tudi tu noč svojo moč. Umetnik najde pot v sleherni izbo. Iz popotne malhe izvleče na plan skrivnost, ki bi lahko očrnila neomadeževani sloves doline. Pred petindvajsetimi leti so šentflorjanci pod vrbo našli dete; sirota je bila sad grešnega prešuštva. Dete so poimenovali Peter, ga položili v košaro in splavili po reki. Nihče ne ve, kdo sta bila grešnika, ampak ko uzrejo umetnika Petra, vsak posebej sprevidi, da kri ni voda. Za

ALICE ČOP

molka ga darežljivo poplačajo z zlatom. Konkordat, ki je hudič v človeški podobi, pa si obeta drugačen dobiček. Umetnik (ta se za Petra le izdaja, v resnici pa ni sirota, ampak razbojnik Krištof Kobar) mu je bil obljubil brezmadežne duše šentflorjancev. A med njimi, ki zdaj vsi po vrsti hlastno jedo Petru z roke in Jacinti s slastjo poljubljajo noge, ni niti ene čiste duše. Zlodej posumi, da iz te moke ne bo kruha. Takrat pa se od nekad pritepe še prava sirota – Peter. Krištof z Jacinto za las ubeži jezi šentflorjancev, ki se potem znesejo nad Petrom in ga naženejo v svet. Hudič pa v sili muhe žre. Danes bi bil celo Cankar presenečen, kako preroške so bile njegove besede v replikah: »... zdajimo zid, sto klafter visok in sto klafter širok ..., duh tujinstva ne bo skrunil naših svetinj ..., ne porojen ni v tej lepi dolini šentflorjanski ne udomljen! Njegovo meso ni naše meso, njegova kri ni naša kri!« To so besede, ki jih danes slišimo iz ust nekaterih politikov. Ograje in zidovi niso metafora, temveč žal naša brutalna realnost, je dramaturginja poudarila v zgoraj omenjenem intervjuju.

Ustvarjalce pa je med pripravami predstave žal doletela tragedija v podobi nenadne smrti igralca Jerneja Šugmana, ki naj bi igral Zlodeja. Umril je med turnim smučanjem zaradi srčnega infarkta, mesec in pol pred premiero. Režiser Eduard Miler, ki se je tudi pogovarjal z novinarko Patricijo Maličev za »Delo«, je povedal: Šok in bolečina sta nas popolnoma ohromila, tako da sploh nismo razmišljali o predstavi. Nastala je praznina, kar naenkrat je vse izginilo. Iskreno, nihče ni niti pomislil, da bi lahko nadaljevali delo. Najbolj me je skrbelo, da sem postajal emotivno vsak dan bolj otopel. Tako je bilo vse do Nejčevega pogreba. Potem pa me je ponoči začela preganjati slaba vest, odgovornost, mislil sem na čudovite ljudi, ki so skupaj z nama osem mesecev snovali ta projekt. Prezasedba v tako kratkem času ni bila mogoča, igralci SNG Drama in MGL so zasedeni v drugih predstavah, še dodatno bi porušil njihov program. Kmalu mi je postalo jasno, da bo treba začeti znova, in vedel sem, da termina premiere ne bo mogoče premakniti. Odločila sva se za nov koncept. Žanina je kot avtorica priredbe in dramaturginja morala najti rešitve in znova predelati tekst. Po pogrebu smo se zbrali in se poskusili ponovno sestaviti, mentalno in fizično. Takoj ko sva predstavila nov koncept, je bilo jasno, da ta ekipa ne bo odnehala.

In nov koncept je več kot odličen. Že v prvotni zasnovi sta bila Zlodej in Peter dve polovici ene osebe, ki je razklana in bije boj sama s seboj, saj ne ve, ali naj ostane umetnik, čeprav izobčen, ali naj se maščuje kot anarhist za nezasluzeno pozicijo v družbi. Prvo, »zlodejevsko« – pozitivno, duhovito, dobrosrčno in celo nekoliko naivno polovico Kobarja naj bi igral pokojni prvak Drame Jernej Šugman. Njegovo drugo polovico – »anarhista Petra«, zagrenjenega, prostaškega, brutalnega in željnega maščevanja, pa zmeraj odlični igralec širokega

Foto Peter Uhan, SNG Drama Ljubljana, MGL in Cankarjev dom

razpona Uroš Smolej. Ta zdaj v prenovljenem konceptu igra oba »jaza« umetnika-intelektualca z notranjim konfliktom.

Dramaturginja se je torej osredotočila, če povzamem njene besede, na njegovo pohujšanje, ne samo na pohujšanje šentflorjancev. Zanimal jo je delirij in razkroj njegovega umetniškega in intelektualnega jaza. Temu združenju obeh principov v eno osebo je prilagodila vso dramsko strukturo. Tako v uvodu predstave nam naravnost vzame dihanje njena likovna podoba, ki je delo odličnega scenografa Branka Hojnika, prejemnika več Borštnikovih nagrad. (Nečedno) dogajanje v dolini šentflorjanski je postavil na plano. Dominantna scenska elementa sta 15 ton prave zemlje – rodne šentflorjanske grude, ki prekriva ves velik oder Gallusove dvorane in jo gledalci lahko vonjamo v zraku, ter 9 x 50 m platna, ki obkroža oder; na njem se odvija projekcija videa, avtor katerega je multimedijški umetnik in performer Atej Tutta. Oboje izvrstno dopolnjuje temačna luč Andreja Hajdinjaka.

Ko se luči v dvorani ugasnejo, nas prevzame oglašujoča glasba, ki asociira na hrum veselja v kombinaciji z ropotom tornada in občasnim predirnim zapiskanjem vlaka (pri zasnovi izrazite, zares mogočne glasbe k predstavi je Janez Dovč izkoristil vse tehnične zmožnosti Cankarjevega doma od orgel, do najodobnejših glasbil, s katerimi je zapolnil orkestrsko jamo). Glasba ilustrira grozljiv video, v katerem se plast po plasteh gline odkriva zakopana dojenčkova lobanja ...

Nakar se prenesemo v močvirnato, hladno pokrajino. Tu in tam proti nebesom zlovesče štrlijo gola drevesa.

Iz srhljivo goste megle, ki se vali po tleh, se postopoma dvigujejo rodoljubni šentflorjanci in vsi – vsak na svojem koncu – nekaj iščejo ali skrivajo v zemlji pod plaščem megle. Zaklade, skrivnosti, krivde, zločine, slabo vest ... Nihče ni nedolžen. Premikajo se počasi, kot duhovi. Iz letargije jih prebudi novica o prihodu tujcev.

Sledi razvpit govor župana in predsednika Društva lepih čednosti v eni osebi (Primož Pirnat): Vse kaže in mnogotera znamenja pričajo, da se je prikradlo

pohujšanje v dolino šentflorjansko. Tam si je postlalo, ob potoku, v tistem brlogu, ki je bil od nekdanj pribežališče vsega smrdljivega. Pravi, da mu je Peter ime in da je umetnik. Že to je črno znamenje! Dolina šentflorjanske ni blagoslovil Bog zato, da bi redila in pitala umetnike, tatove, razbojnike in druge postopake! Dolina šentflorjanska je živela brez umetnikov doslej, pa bo izhajala tudi poslej! Nakar se na proscenij spusti visoka ograja iz pletene mreže (v celotni širini odra), da jih zavaruje pred vsem tujim. V to melanholično ruralno okolje nikakor ne pašeta ne mreža ne čudna mešanica birokratsko-malomeščanskih oblačil šentflorjancev (dovršeni kostumi so delo Jelene Prokovič). Ali pač? Kajti dolina šentflorjanska predstavlja vso Slovenijo, šentflorjanci pa vse Slovence. Da (niti) slučajno ne bomo v dvomih, ima na reklamnem plakatu (ki so ga realizirali v oglaševalski agenciji Pristop) Maša Kagao Knez, predstavnik eksotične Jacinte, svoje skodrane lase sfrizirane ravno v obliki Slovenije. Mimogrede, na ADC*E festivalu evropske kreativnosti v Barceloni je plakat osvojil zlato nagrado.

Foto Peter Uhan, SNG Drama Ljubljana, MGL in Cankarjev dom

Sledile so velike nagrade SOF v kategoriji tiskani oglasi in plakati, v kategoriji ambientalno oglaševanje in v kategoriji celostne oglaševalske akcije na 27. Slovenskem oglaševalskem festivalu v Portorožu. Aljoša Bagola pa je prejel nagrado Gorana Merkaša za najboljši gledališki plakat na 6. Bienalu gledališkega plakata v Varaždinu.

Poleg županovega sovražnega nagovora so najmočnejše scene predstave še Petrovo mehansko ponavljajoče se izsiljevanje vseh šentflorjancev po vrsti (vse jih prepriča o možnem očetovstvu in celo materinstvu ter za svoj molk o njihovem grehu izsili nemale vsote denarja), izjemen je tudi Jacintin zastrašujoče divji afriški ples (v koreografiji Rosane Hribar), s katerim pohujša, hkrati pa si dokončno podredi vse šentflorjance (tako zelo, da s strahospoštovanjem klečeplazijo v vrsti, da ji lahko poljubijo noge in se njej in Petru ponižno priliznejo), ter njihova absurдна (fenomenalno, v duhu komunistične propagande izpeljana) zborovska izvedba ljudske pesmi »Grabljice«, ob kateri pridno – pod zmagoslavim in še kako prezirljivim nadzorom Petra in Jacinte – obdelujejo svojo majhno rodno grudo, ki v tistem trenutku niti ni več njihova.

Ne glede na to, kako fino so oblečeni, za koga se imajo in za kakšne besede se skrivajo, bodo majhni, čistunski, praznoglavi, nerazgledani šentflorjanci zmeraj le grebli po zemlji.

Kajti šentflorjanstvo je večno. Veličastna predstava, ki se jo vsekakor splača doživeti.

Cankarjev dom, SNG Drama Ljubljana in Mestno gledališče ljubljansko; avtor: Ivan Cankar, režija: Eduard Miler, priredba in dramaturgija: Žanina Mirčevska, scenografija: Branko Hojnik, kostumografija: Jelena Prokovič, glasba: Janez Dovč, avtor videa: Atej Tutta, koreografija: Rosana Hribar, oblikovalec svetlobe: Andrej Hajdinjak, igrajo: Uroš Smolej, Maša Kagao Knez, Primož Pirnat, Iva Krajnc Bagola, Lotos Vincenc Šparovec, Maša Derganc, Jana Zupančič, Igor Samobor, Nina Valič, Gašper Jarni, Rosana Hribar, Gregor Čušin in Nik Škrlec. Glasbeniki: Janez Dovč, Kristijan Krajčan in Goran Krnac.

(Predstava 18. 2. 2018 v Cankarjevem domu, Ljubljana, in 25. 4. 2020 na YouTubeu – posnetek premiere 26. 1. 2018)

Foto Peter Uhan, SNG Drama Ljubljana, MGL in Cankarjev dom

»Zadnje lune« in Karl Čretnik

Karl Čretnik, legenda Gledališča Velenje, se je lani od gledalcev poslovil s predstavo »Zadnje lune«. Z njim sva se pogovarjala o življenju in gledališču.

Subtilno, nostalgično dramo »Zadnje lune« (»Le ultime lune«) o spopadanju s tegobami zadnjega življenjskega poglavja je leta 1992 napisal tržaški dramatik, pisatelj in režiser Furio Bordon. Krstno uprizoritev je v režiji Giulia Bosettija doživela tri leta kasneje – na odru beneškega Gledališča Goldoni je v njej še zadnjič zablestel že močno bolan Marcello Mastroianni. V slovenskem jeziku so dramo krstno uprizorili v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu leta 2004 v režiji Adrijana Rustje, a slovenskim gledalcem se je v spomin vtisnila predvsem njena koprška uprizoritev v režiji Dušana Mlakarja iz decembra 2018, saj je z vloge starca, ki se odloči umakniti v dom za ostarele, da ne bi bil v breme svojcem, obeležil 50-letnico svoje igralske poti priljubljeni Boris Cavazza.

Karl, za prijatelje Karli Čretnik, dolgoletni član ljubiteljskega Gledališča Velenje, je v tej vlogi, ki naj bi bila njegova poslovilna, eksceliral v lanskem letu. Premierno se je z njo pred (na trenutke močno) ganjeno publiko predstavil 24. 11. 2019.

Lepo in vznemirljivo je na odru čutili utrip gledalcev, a treba je končati, da bo čas tudi za spomine. Hvala gledalcem za obisk in ne odhajajte s predstave preveč žalostni, starost je del življenja; igra od zibel do groba, je Karl zapisal v gledališki list uprizoritve. Vseeno pa s(m)o med predstavo mnogi

potegnili iz žepa robček, ko s(m)o v mislih zatavali k svojim starim staršem in staršem ...

V ospredju te drame o osamljenosti in staranju je upokojeni profesor književnosti (Karl Čretnik), ki se prostovoljno seli v dom za ostarele. V hiši, ki je bila nekoč njegova in zdaj pripada sinu ter njegovi mladi družini, zanj ni več prostora. Svojo sobo je moral odstopiti starejšemu od vnukov, sam pa je končal v nekdanji sinovi otroški sobici, katere stene krasijo nalepke Disneyjevih junakov, police pa polnijo stripi. Počuti se odrinjenega, nezaželenega. Da nahrani dušo, poseda v fotelju in posluša svojo priljubljeno Bachovo mašo v h-molu Agnus Dei. Pogosto živahno kramlja s svojo že zdavnaj pokojno ženo (Petra Hribernik). Velikokrat govori o sinu (Matej Mraz), ki je praktičen, racionalen moški z lastnimi težavami, zato do očetove situacije ne kaže (ali ni sposoben kazati) nobene empatije. Njun odnos je precej formalen. Profesorja v zadnjem trenutku pred izselitvijo preletavajo dvomi. Nežen in razumevajoč duh žene ga spodbuja, naj sinu prizna, da ga je selitve strah in si je mogoče premislil ... S sinom se sooči, a se vseeno izseli v dom z ironičnim imenom Villa Delizia (Vila Slasti). Tam preživlja svoje dneve osamljen, večinoma zaprt v svoji sobi, saj ne prenaša »starčkov«, še naprej na slušalke posluša Agnus Dei, se pogovarja s pokojno ženo in z vdano ljubeznijo (ki bi jo nekateri lahko imeli za simptom duševne bolezni) skrbi za precej (u)bogo rastlinico bazilike – saj nima več nikogar drugega, za kogar bi skrbel. Zmeraj bolj se pogreza v svoj notranji svet praznine in žalosti. S sinom si nimata veliko povedati, vnuke mu prepove pripeljati, da ga ne vidijo v tem turobnem okolju. Ima samo še zadnjo željo – umreti na božič, na sveti večer, ko je »sredi trga veliko osvetljeno drevo in naletava

sneg«, kajti tudi starost je sveta in svet (ter strašen in osamljen) je tudi neizogiben trenutek smrti ...

Režiser Romeo Grebenšek se je odločil profesorja že od samega začetka predstave namestiti v dom za ostarele, njegovi pogovori s sinom in pokojno ženo pa so vnaprej posneti in jih gledamo kot spomine na preteklost, kar je zanimiv koncept. Mogoče bi imela le to pripombo, da bi veliko lepše izpadla bolj subtilna projekcija kot predvajanje na velikem TV-zaslону, za katero so se odločili. Karl Čretnik je torej ves čas predstave na odru sam (kar še dodatno podčrta osamljenost lika) in se nadvse odlično in precizno spopada s prehodi med spomini in realnim časom. Njegova igra je povsem verodostojna, saj igra z mero in se ne trudi, da bi se nam lik profesorja zasmilil. Spretno izkorišča pavze in tišino, da prikaže čim dlje večjo duševno otopelost profesorja, v katerem ob čakanju na neizogibno počasi ugaša iskra življenja.

Karl Čretnik (roj. 3. 8. 1944 v Šentjurju pri Celju) je leta 1966 diplomiral na Višji šoli za zdravstvene delavce v Ljubljani. Nekaj let je bil zaposlen na Občini Velenje, od leta 1971 in vse do upokojitve v letu 2006 pa na Premogovniku Velenje.

Leta 1963 je postal član Mladinskega odra (kasneje Amatersko gledališče Velenje, danes Kulturno društvo Gledališče Velenje) in se še istega leta predstavil v svoji prvi vlogi Kvasa v »Desetem bratu«, leta 1971 pa se je prvič preizkusil kot režiser predstave »Grozna jagoda v soncu«. Nekaj let je bil tudi predsednik društva. V celoti je režiral 20 predstav in igral v 41 različnih predstavah. Sodeloval je tudi z Amaterskim gledališčem Šoštanj (AGLE-DAŠ), kjer je pod režisersko taktirko Kajetana Čopa nastopal v odlični monokomediji Milojke Bačovnik Komprej »Poštar«.

S Karlijem, ki je zares odličen in zabaven sogovornik, sva se pogovarjala o njegovi zadnji predstavi, gledališču in lepih spominih. Ker se že dolgo tikava, sva se tudi med intervjujem, naj nama bralec oprost.

Karli, »Zadnje lune« naj bi bila tvoja poslovilna predstava. Res ne boš več nastopal?

Tudi stvari, ki jih počenjaš rad, imajo svojo dobo trajanja. Razmišljal sem, da bi, dokler se še čutim sposobnega obremenitve večjega in zahtevnejšega teksta, odigral nekaj takega. Gledališče, igranje mi je v krvi in se mu ne morem odpovedati, zato bodo seveda v bodoče kakšne lažje vloge ali preprosto sodelovanje pri predstavi v našem gledališču. Rad pa bi odigral čim več predstav »Zadnje lune«. Pri vseh treh do sedaj odigranih predstavah, čeprav so naporne in je tekst kar žalosten, sem užival na odru, ker pravzaprav sploh nisem čutil, da bi igral, in sem preprosto bil oče, ki gre v dom ... Vsaj tako sem čutil jaz, gledalci pa so predstavo tudi tako sprejeli.

Katera je bila tvoja prva vloga in kako si se sploh pridružil gledališču?

Velenjskemu gledališču sem se pridružil pravzaprav slučajno. 17. avgusta leta 1963 sem šel mimo Doma kulture, tam so se zbirali novi člani za Mladinski oder, poznal sem Maco, ki me je povabila, naj se jim pridružim, no, in to traja še danes. Končno se nas je zbralo okoli 45 deklet in fantov, na začetku pa nas je vodil režiser Rudi Hrovat.

ALICE ČOP

Foto zasebni arhiv Karla Čretnika

Moja prva vloga je bila Kvas v »Desetem bratu«, premiera pa je bila 16. 11. 1963. Istočasno smo zaradi velikega števila članov že pripravljali tudi predstavo »Romeo in Julija«, v kateri sem odigral Romea!

Bi nam lahko kaj povedal o zgodovini Mladinskega odra?

Leta 1959 so v Velenju zgradili Dom kulture in s tem postavili pogoje za delovanje gledališča. Želja je bila, da bi mladi nadaljevali in nadgradili gledališko tradicijo, ki je v Velenju že bila prisotna. To je seveda obrodilo sadove, začel je delovati Mladinski oder, ki se je potem preimenoval v Amatersko gledališče Velenje, ki je aktivno še danes.

Na to obdobje imaš zagotovo lepe spomine.

Pri Mladinskem gledališču je bilo fantastično, bili smo sicer različnih poklicev, bili pa smo enakih let in bili smo prijatelji, ki smo se družili tudi izven gledališča – pravzaprav ves prosti čas. Joj, kak je blo fajn!

Bi nam zaupal kakšno zabavno »štorijsko«?

Ja, v predstavi »Romeo in Julija« smo imeli prave rapirje. Pod vtisom filma »Trije mušketirji« smo imeli dvoboje po vsem Domu kulture Velenje. Tako sva

s Tybaltom uprizorila pravi mušketirski dvoboj na veliki mizi, ki je bila v kadalnici (levo pri zgornji avli, kjer je danes dostop do dvigala). Ob navdušenju soigralcev sva bila tako zagreta, da nisva opazila režiserja Rudija, ki je vstopil. Njegov kričeči glas naju je presenetil in sva pobegnili kot zajca.

Karli, kakšne vloge so ti bile najljubše? Katerih se najraje spominjaš?

Nikoli si nisem izbiral vlog ali imel željo za kakšno posebno. Vsako, ki mi jo je izbral režiser, sem sprejel, vendar priznam, da v začetku nisem tako domišljeno pristopil k vlogi kot kasneje. Zdi pa se mi, da sem bil bolj naklonjen komičnim vlogam. Čeprav sem odigral tudi kakšno drugačno (Grbavca v »Dogodku v mestu Gogic« ali Župnika v »Kralju na Betajnovi«). Mogoče bi vseeno izpostavil prvo – Kvasa, pa Romea in Bukara v »Hamletu v spodnji Mrdušici«. Ne vem, vse so mi bile skratka všeč in vseh se rad spominjam.

Nam lahko malo poveš, kako so potekale priprave na premiero »Zadnjih lun«? Kako je bilo sodelovati z režiserjem Romeo Grebenškom, ki je tudi sam igralec? In kako sta, vsak pripadnik čisto druge generacije, naša skupne točke pri interpretaciji besedila?

Kot svojo »zadnjo« predstavo sem načrtoval kakšno komedijo, no, pa je nanese, da je Romeo Grebenšek (opomba avtorice: s katerim Gledališče Velenje zadnjih nekaj let redno sodeluje) prinesel tekst »Zadnje lune«. Tekst je res dober, vendar se mi je zdel preveč pesimističen, no, ampak potem smo se po dogovoru z Romeom odločili zanj. Že pri črtanju besedila sva se z Romeom dobro ujela – vsak je potegnil svoje črte in bila sva presenečena, da so bile pri obeh skoraj identične. In tako sva ves čas zelo dobro sodelovala – oziroma smo sodelovali, saj sta tudi Petra (Hribernik) in Matej (Mraz) sprejela koncept z videoposnetkom. Snemanje videa za predstavo v filmski obliki (snemali smo samo tri dni) pa je bil prav poseben izziv in preizkušnja.

Besedilo je precej ganljivo – o ostarelem moškem, ki se bori z osamljenostjo, starostjo, mislimi na smrt. V gledališkem listu pa si zapisal, da naj ne odhajamo s predstave preveč žalostni,

Foto zasebni arhiv Karla Čretnika

saj je starost del življenja. Pa je vseeno marsikdo potočil solzo! Kako si se spopadel s svojim likom, ki se čisto vda in se sam odloči umakniti v dom za ostarele, glede na to, da si ti njegovo nasprotje – igraš tenis, nastopaš v predstavah, potuješ, si zmeraj aktiven?

Kot pri vsaki vlogi sem se hotel identificirati z vlogo očeta – v razmišljanju, življenjskih izkušnjah, vsakodnevnih rutini. Ker če ti to uspe, potem sploh ne igraš, ampak si, in igra teče sama.

S pripravami »Zadnjih lun« so pomagali tudi mladi člani Gledališča Velenje (s sceno, z organizacijo itd.) Vem, da te zelo spoštujejo, da si neke vrste njihov »ata«. Kako sodeluješ z njimi?

Zelo sem vesel, da se z mladimi kljub nekaterim drugačnim navadam (kot je dojemanje točnosti, malo na »izi« odnos do stvari in še kaj) razumemo in da tudi oni sprejemajo mene z mojimi pogledi.

Za svoje delo si prejel nekaj nagrad, jih lahko omeniš?

Nagrade niso vse. Važno je, da odigraš najboljšo, kar si sposoben in si želiš. Malokdo pa se jih brani, tudi jaz se jih ne. Nagrada je vzpodbuda in potrditve dobrega dela. Mogoče nekatere: seveda zlata Linhartova plaketa (2013), Napotnikovo priznanje (1982), Kajuhova nagrada (1982) ali zlati grb mesta Velenja (2013, opomba: za dolgoletno delo v kulturi in prispevek k razvoju gledališke dejavnosti v Velenju ter povezovanje starejše in mlajše generacije velenjskih gledališnikov).

Bi rad v zaključku najinega intervjuja še karkoli povedal?

V življenju sem imel in imam tri ljubezni: družino (zelo Miro, sinove in vnuke), tenis in gledališče.

Karli, najlepša hvala za ta pogovor!

Ves ta svet je oder in moški in ženske samo igralci. Nastopajo in spet odhajajo in vsak igra v življenju razne vloge. (William Shakespeare: »Kakor vam drago«)

Gledališče Velenje; avtor: Furio Bordon; prevod: Vanja Pegan, režija: Romeo Grebenšek, kamera: David Čok, montaža: Romeo Grebenšek in David Čok, glasba: Peter Harl, scenografija: Romeo Grebenšek, oblikovanje luči: Davorin Štorgelj, nastopajo: Karl Čretnik, Petra Hribernik in Matej Mraz.

(Predstava v KD Velenje 30. 11. 2019, intervju s Karlom Čretnikom 17. 6. 2020)

Foto zasebni arhiv Karla Čretnika

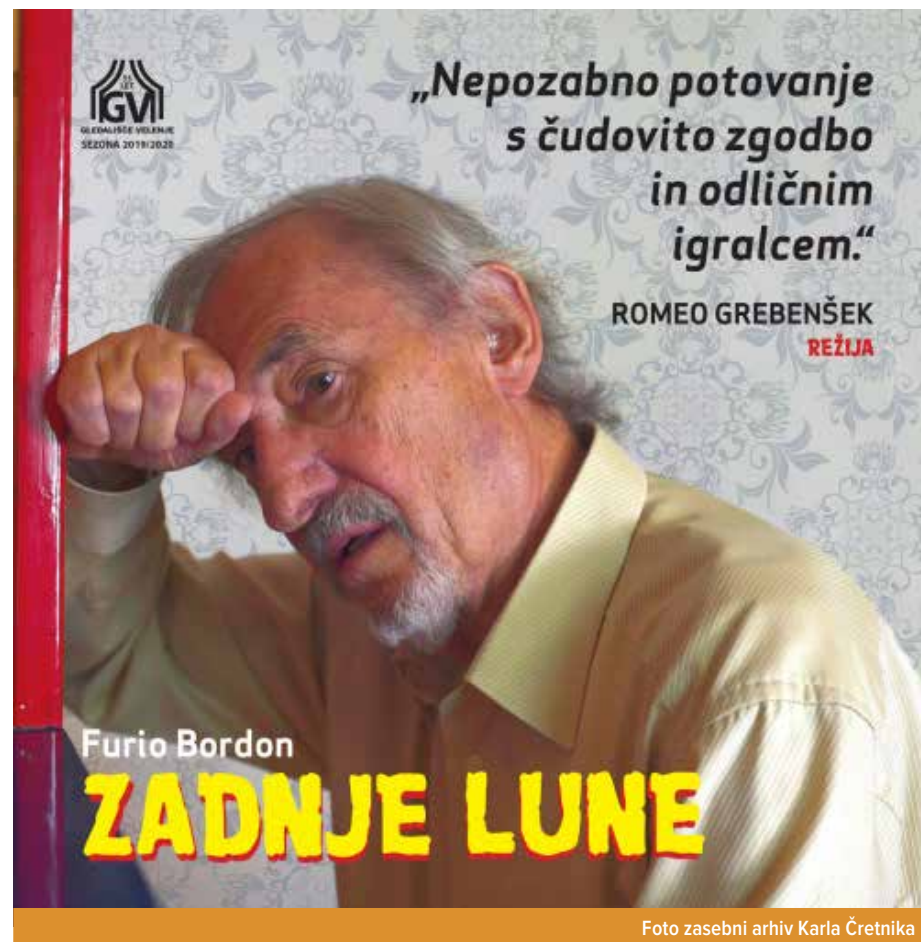

Foto zasebni arhiv Karla Čretnika

Razpis

OBČINA ŠOŠTANJ
KOMISIJA ZA PRIZNANJA
Trg svobode 12, 3325 Šoštanj

Občina Šoštanj, Komisija za priznanja na podlagi Odloka o priznanjih Občine Šoštanj (Uradni list Občine Šoštanj, št. 7/2011, 2/2018) objavlja

JAVNI RAZPIS za zbiranje predlogov za podelitev priznanj Občine Šoštanj v letu 2020

1.

Javni razpis je objavljen za zbiranje predlogov za podelitev priznanj Občine Šoštanj v letu 2020. Podeliti je mogoče največ:

- tri priznanja Občine Šoštanj,
- tri plakete Občine Šoštanj.

2.

Predloge za podelitev priznanj Občine Šoštanj v letu 2020 lahko podajo:

- občani in združenja občanov iz Občine Šoštanj,
- zavodi, politične stranke, gospodarske družbe in druge pravne osebe s sedežem ali organizacijsko enoto v Občini Šoštanj ter
- subjekti lokalne skupnosti.

Posamezni predlagatelj lahko poda največ:

- tri predloge za podelitev priznanja Občine Šoštanj in
- tri predloge za podelitev plakete Občine Šoštanj.

Predlagatelj ne more za prejem priznanja predlagati sebe.

3.

KRITERIJI ZA PODELITEV PRIZNANJ

Priznanje Občine Šoštanj

Priznanje Občine Šoštanj lahko prejmejo posamezniki, skupine ali združenja posameznikov, društva, organizacije, skupnosti, zavodi, podjetja in druge pravne osebe. Podeli se za takšna dejanja, delovanje, dosežke ali uspehe, ki so opazno izboljšali kvaliteto življenja ali dela občanov ali so opazno povečali razvoj v občini Šoštanj ali ugled občine Šoštanj na področju gospodarstva, znanosti, umetnosti, kulture, zdravstva, vzgoje in izobraževanja, športa, humanitarnih dejavnosti ali katere druge dejavnosti.

Plaketa Občine Šoštanj

Plaketo Občine Šoštanj lahko prejmejo posamezniki, skupine ali združenja posameznikov, društva, organizacije, skupnosti, zavodi, podjetja in druge pravne osebe. Podeli se za dejanja, delovanje, dosežke ali uspehe, ki so kakorkoli pozitivno učinkovali na kvaliteto življenja ali delo občanov, na razvoj v občini Šoštanj ali na ugled občine Šoštanj na področju gospodarstva, znanosti, umetnosti, kulture, zdravstva, vzgoje in izobraževanja, športa, humanitarnih dejavnosti ali katere druge dejavnosti.

4.

Predlog za podelitev priznanj mora vsebovati:

- podatke o predlagatelju (ime in priimek oziroma naziv, naslov stalnega prebivališča oziroma sedeža pravne osebe ali organizacijske enote),
- ime, priimek, datum in kraj rojstva ter naslov stalnega prebivališča, lahko pa tudi druge opredeljitvene oznake predlaganega prejemnika priznanja, če gre za posameznika ali skupino posameznikov,
- firmo oziroma registriran ali drug uradni naziv, sedež in organizacijsko enoto, lahko pa tudi druge opredeljitvene oznake predlaganega prejemnika priznanja, če gre za združenje posameznikov, politično stranko ali drugo pravno osebo,
- navedbo predlaganega priznanja,
- navedbo dejanja, delovanja, dosežka ali uspeha, zaradi katerega je predlog podan in utemeljitev predloga,
- listine, ki izkazujejo dejanje, delovanje, dosežek ali uspeh in izpolnitev kriterijev za priznanje po predlogu, če obstajajo.

5.

Prejemnike priznanj Občine Šoštanj določi s sklepom Občinski svet Občine Šoštanj.

Podelitev priznanj Občine Šoštanj opravi župan praviloma na svečani seji Občinskega sveta Občine Šoštanj ob prazniku občine ali ob drugi primerni priložnosti, kot je kulturna prireditev, športna prireditev ali druga javna prireditev, katere narava je skladna s priznanjem, ki se bo podelilo.

6.

Priznanja Občine Šoštanj ni mogoče podeliti prejemniku, če od predhodne podelitve priznanja po tem odloku temu subjektu ni poteklo najmanj pet (5) let.

7.

Predlagatelji naj predlog za podelitev priznanj podajo na obrazcu, ki ga dobijo pri občinski upravi in na spletni strani Občine Šoštanj ter vložijo ali pošljejo na naslov Občina Šoštanj, Komisija za priznanja, Trg svobode 12, 3325 Šoštanj, **od 29. 6. 2020 do 24. 8. 2020 do 12. ure.**

Predlog mora biti oddan v zaprti kuverti z oznako »**JAVNI RAZPIS ZA PRIZNANJA**«.

Prepozno predložene predloge, predloge, ki jih niso podali upravičeni predlagatelji, in tiste predloge, ki so podani v nasprotju s tem razpisom, bo komisija izločila iz nadaljnje obravnave.

predsednik Komisije za priznanja
pri Svetu Občine Šoštanj
Srečko Potočnik, l. r.

Knjižnica

Mestna knjižnica Šoštanj – julij, avgust 2020

MARJETKA BLATNIK

Prihaja poletje, čas zasluženih počitnic in dolgih poletnih večerov. V Mestni knjižnici Šoštanj smo zavihali rokave, ne samo zato, da nam ne bo prevroče, temveč zato, ker smo pripravili pester nabor poletnega branja, tudi vrečke presenečenja za tiste, ki se želite prepustiti našemu izboru kvalitetnega branja. Otroci se lahko v času, ko je knjižnica odprta, preizkusite v znanju v našem Poletnem knjižnem kvizu.

V MESECU JULIJU IN AVGUSTU JE KNJIŽNICA ODPRTA PO POLETNEM DELOVNEM ČASU.
PONEDELJEK IN SREDA: 12.00–18.00
PETEK: 8.00–14.00

KNJIŽNI SEJEM

PONEDELJEK, 6. 7., 12.00–18.00

PONEDELJEK, 3. 8., 12.00–18.00

Za vse ljubitelje starih knjig, sejem rabljenih knjig, ob upoštevanju zdravstvenih, strokovnih priporočil. Da knjige ne bi romale na odpad, jim skušamo najti na sejmu nov dom, tako ohranimo dostojanstvo starim odsluženim knjigam, ki še vedno nosijo v sebi sporočilo za vsakogar, ki si bo vzel čas zanjo in njene porumenele liste.

Poleg podarjenih knjig prodajamo tudi knjige, ki so odslužile svojo nalogo v naši knjižnici, z namenom, da najdejo pot med ljudi in tako polepšajo dan strastnim bralcem in zbirateljem.

Simbolična cena knjige je 1 €.

ZELIŠČARNA S KATO LAŠTRO

SREDA, 15. 7., 16.00–18.00

SREDA, 12. 8., 16.00–18.00

V poletni Zeliščarni boste spoznali nabor zelišč, ki so primerna za zdravje telesa, uma, duše in duha, za ohranjanje in vzdrževanje ravnovesja, za nego in razvajanje skozi poletje. Zeliščarna je del projekta Zelena pismenost, ki je delno financiran s strani MOV. Vodi jo Kata Laštro, kreativna zeliščarica. V so-delovanju z DPM Levi breg.

RAZSTAVI

100 LET BOLNIŠNICE TOPOLŠICA

Razstava bo strnjeno predstavila bogato zgodovino Bolnišnice Topolšica in njen današnji pomen in vpetost v naše okolje.

Na ogled bo do konca avgusta.

POLETNA RAZIGRANOST

(otroški oddelek Mestne knjižnice Šoštanj)

Otroci iz vrtca Šoštanj so slikali in risali na temo poletja. Vsem želijo sproščene počitnice in mnogo zabavnih poletnih prigod.

POLETNO BRANJE

V Mestni knjižnici Šoštanj bodo v mesecu juliju in avgustu pripravljene poletno obarvani koticiki, označeni z oznako POLETNO BRANJE in VREČKE POLETNEGA BRANJA. Da boste lažje in hitreje izbrali gradivo za počitnice in dopust!

POLETNA PRAVLJICA

Na otroškem in mladinskem oddelku bomo pripravili pravljice, ki govorijo o koncu šole, počitnicah, naravi in živalih poleti. Vse knjige si bodo otroci lahko izposodili. Najmlajše pa bodo pričakale pravljичne pobarvanke, ki jih bodo lahko odnesli domov.

POLETNI KNJIŽNI KVIZ

Poletni kviz je namenjen vsem osnovnošolcem. Rešite ga in morda osvojite nagrado!

MAYERJEVA POLETNA ČITALNICA

(v sodelovanju z Vilo Mayer)

Mestna knjižnica Šoštanj pripravlja pester izbor knjig in revij, ki jih bodo obiskovalci Vile Mayer lahko prebrali v prijetni hladni senci vile.

**REVIJA ZA KULTURNA
IN DRUGA VPRAŠANJA
OBČINE ŠOŠTANJ IN ŠIRŠE**

Izdaja

Zavod za kulturo Šoštanj,
Trg svobode 12, 3325 Šoštanj,
zanj Kajetan Čop, direktor.
Izdajanje Lista finančno omogoča
Občina Šoštanj, zanjo Darko Menih,
župan.

Odgovorni urednik

Jože Volk

Vodenje redakcije

mag. Milojka B. Komprej

Jezikovni pregled

Jože Volk

Oblikovanje, prelom strani

Media Center, Marko Gorjup s. p.

Tisk

Grafika Gracer d. o. o.

Naklada

600 izvodov

**Kritične pripombe na vsebino ali obliko
Lista bodo dosegle svoj namen
le, če jih boste posredovali s kratkim
sporočilom na e-naslov
list.revija@gmail.com.**

Vse sodelavce prosimo, da prispevke
za **LIST št. 7/8/2020** pošljete najkasneje
do 17. avgusta 2020 na elektronski
naslov list.revija@gmail.com.

Avtorica naslovnice Kulture – Nataša Brglez